

4.4. Інформаційно-комунікаційні технології в системі підвищення кваліфікації вчителя світової літератури

«Інформаційно-комунікаційні технології *{Information and Communication Technologies, ICT}* — це сукупність методів, засобів і прийомів, що використовують для пошуку, накопичення, обробки, зберігання, представлення, передачі інформації (даних і знань) за допомогою засобів обчислювальної техніки і зв'язку, а також засобів їх раціонального поєднання з безмашинними процесами обробки інформації»²⁹. Основу сучасних інформаційних технологій складають п'ять технічних досягнень: поява нового середовища накопичення інформації, розвиток засобів зв'язку, розвиток мікропроцесорної техніки, можливість автоматизованої обробки інформації, бурхливий розвиток мережі Інтернет.

Так, результатом бурхливого розвитку цифрових технологій у наш час стало збільшення можливостей обробки, зберігання, накопичення та широкого доступу до великої кількості інформації кожного користувача через мережу Інтернет. Наприклад, у 2008 р. Google оголосив про те, що у його базі даних знаходиться один трильйон веб-сторінок. Звідси виникає питання: «Як з усього потоку обрати необхідну інформацію, за якими критеріями перевірити її достовірність?»

За [[.В. Морзе.

Отже, постає необхідність у висококваліфікованих спеціалістах у сфері аналізу й обробки інформації, адже це — основна рушійна сила економічного зростання й праці в епоху знань (саме так називають ХХІ ст.). Якщо ланцюжок вартості в попередню, індустріальну еру виглядав як «видобуток — обробка — збирання — збут — розповсюдження — продукція (і послуги)», то в епоху знань він виглядає так: «<<неопрацьовані дані — інформація — знання — досвід — збут — послуги (і продукція)>>».

Феноменом епохи знань стала поява нового покоління, так званого Інтернет-покоління. Його представники, які виростили і сформувались у цифровому середовищі, набагато більше знають про найвпливовіший інструмент змінений суспільства — цифрову інформацію і технології комунікації, ніж їхні батьки й викладачі. Дослідження, що проводилось серед більше одинадцяти тисяч молодих людей, виявило загальні ознаки (лінії поведінки, відносини, очікування), які суттєво відрізняють їх від батьків. Інтернет-покоління потребує:

- ретельного й прискіпливого аналізу всього, що відбувається;
- оперативності інформування та комунікації, чітких відповідей на запитання;
- чесності й відкритості у взаємодії з людьми, що представляють комерційні й урядові організації та освітні заклади;
- свободи висловлювання власних поглядів, можливості для кожного вільно обирати й визначати, що для нього є правильним;
- поєднання роботи, навчання й участі в суспільному житті з розвагами та іграми;
- співробітництва і взаємодії як важливої частини своєї діяльності;
- нововведень як у сфері зайнятості, виробленні товарів і послуг, так і в житті взагалі.

Усі вищезгадані чинники висувають нові вимоги до освіти ХХІ ст., яка покликана не лише дати базові знання з різних галузей науки і мистецтва, але й розвинути вміння, що допоможуть молодим людям максимально реалізувати власний потенціал і досягти високих результатів, бути свідомими громадянами та конкурентоспроможними на ринку праці. Б. Трилінг і Ч. Фейдл¹⁰ вважають, що бажаного результату можна досягти завдяки формуванню в учнів навичок ХХІ ст., серед яких виділяють три основні блоки: 1) навички навчання й новаторства; 2) навички в галузі інформації, засобів зв'язку й технологій!; 3) професійні і життєві навички.

Сучасні потреби суспільства вимагають від учителя-предметника змінити ставлення до кінцевої мети навчання (навчити здобувати знання, а не передавати суму знань), удосконалити форми і методи навчання (застосовуючи особистісно орієнтований підхід, технології співробітництва й партнерства, методи моделювання та ігрові методи) і, безумовно, досконало володіти інформаційно-комунікаційними технологіями.

Практикою доведено, що сучасний учитель повинен впевнено володіти:

- методикою підготовки та структуризації ділової документації та навчально-дидактичного матеріалу і навичками роботи щодо створення електронних документів (наприклад, засобами текстового процесора *Microsoft Office Word*);
- методикою використання навчальних мультимедійних презентацій у навчально-виховному процесі та навичками щодо їх створення (наприклад, засобами редактора презентацій *Microsoft Office PowerPoint*);
- технологією створення уроків за допомогою програмного забезпечення *SMART Notebook* або *Elite Panaboard*;
- конференц-технологіями *NetMeet* для побудови навчальних занять як у комп'ютерному класі, так і в процесі дистанційного навчання;
- електронною поштою та Інтернет-ресурсами для використання додаткових можливостей під час організації занять з використанням інформаційних технологій та пошуку додаткової інформації;
- методикою створення тестів та роботи з тестовими оболонками як однією з форм організації комп'ютерного контролю;
- методикою роботи з сучасними програмними засобами навчального призначення.

¹⁰ Трилінг Б. Навички ХХІ століття. Навчання для життя у наш час [Електронний ресурс] / Б. Трилінг, Ч. Фейдл : перекл. з англ. С. Христофорової. — Режим доступу : <http://edu.rucamp.org/posts/14425029>

Отже, володіння ІКТ є складовою професійної компетенції вчителя-словесника та одним із важливих завдань фахової підготовки на курсах підвищення кваліфікації. В основі кредитно-модульної системи навчання, яка впроваджена на курсах, лежить особистістю орієнтований підхід. Таким чином, учитель самостійно може обирати власний вектор підвищення кваліфікації, враховуючи модулі, обов'язкові для засвоєння, до яких входить і модуль із ІКТ. Так, для вчителів світової літератури, які навчаються на курсах підвищення кваліфікації, працівниками кафедри розроблено такі модулі з вивчення ІКТ: «Використання комп'ютерних технологій під час викладання світової літератури», «Використання проектних технологій під час викладання світової літератури», «Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання предметів гуманітарного циклу».

Зміст модулів має на меті:

ознайомити з

- дидактичними можливостями інформаційно-комунікаційних технологій;
- електронними освітніми ресурсами;
- цифровими освітніми ресурсами;
- технологіями та ресурсами дистанційної підтримки навчального процесу й можливостями їх використання у навчальній діяльності;
- технологіями комп'ютерного тестування і типами тестових завдань;
- особливостями проведення уроку світової літератури у мультимедійному центрі;
- застосуванням мультимедійних технологій під час роботи над проектом;

навчити

- впроваджувати цифрові освітні ресурси у навчальний процес; організувати особистий інформаційний простір:
- укладати дидактичні матеріали й робочі документи згідно зі своєю предметною галуззю за допомогою офісних технологій (роздаткових матеріалів, презентацій);
- використовувати базові сервіси й Інтернет-технології в навчальному процесі;
- знаходити освітню інформацію в мережі Інтернет і зберігати її для наступного використання в навчальному процесі;
- працювати з електронною поштою і файловими архівами;
- шукати й укладати анотовану добірку Інтернет-посилань інформаційно-освітніх ресурсів для власної професійної діяльності;
- створювати навчальні мультимедійні презентації;
- використовувати можливості програмного забезпечення *SMART Notebook* або *Elite Panaboard* для створення навчальних занять зі світової літератури;
- розробляти тестові завдання для комп'ютерного тестування й оформляти їх в автоматизованій системі тестування.

Для того, щоб визначитись із вектором професійного зростання кожного учасника, на курсах підвищення кваліфікації вчителів світової літератури проводиться вхідне анкетування. За допомогою анкетування, зокрема, з'ясується рівень володіння словесниками комп'ютерними технологіями та перелік інформаційних технологій, які учителі світової літератури хотіли б опанувати під час навчання. На основі рівня володіння ІКТ усі учасники поділяються на групи. Для кожної групи обираються інформаційні технології для навчання за потребою.

Упродовж останніх семи років на курсах підвищення кваліфікації вчителі світової літератури знайомилися з методом проектів. Заняття проходили у декілька етапів:

- усвідомлення (теоретична частина);
- моделювання (створення власного проекту);
- реалізація (створення дидактичних матеріалів, учительської чи учнівської презентації проекту);
- оприлюднення і захист (захист учасником своєї роботи);
- коригування результатів (обговорення результату групою, внесення пропозицій).

На етапі усвідомлення учасники курсів не лише опрацьовують модуль в аудиторіях інституту, але й обов'язково відвідують заняття вчителів, які вже мають досвід проведення проектів. Таким чином вони отримують необхідні навички для моделювання власного проекту.

Як засвідчив досвід, прагнення реалізувати власний задум, донести ідеї своєї роботи (проєкту) змушує учителя швидше опановувати комп'ютерні технології. Адже учасник курсів не механічно повторює дії за викладачем, а зосереджується на змістовій стороні власної діяльності — виготовленні певного продукту. При цьому учитель покращує результати користування не одним редактором, а кількома (наприклад, редактором презентацій *Microsoft Office PowerPoint* та текстовим редактором *Microsoft Office Word*). Зауважимо, що у процесі навчання кожен учасник групи отримував різний результат і удосконалював різні навички залежно від мети, яку вони перед собою ставили. Підвищенню мотивації до опанування ІКТ сприяли також оприлюднення і захист створеного продукту, адже учасник бачив результати своєї праці і отримував позитивні відгуки від колег — учасників групи.

Упродовж останніх десяти років учителі світової літератури столиці досліджували проблему впливу візуалізації на формування образного й абстрактного мислення учнів у процесі навчання світової літератури. Учасників творчих груп цікавили відповіді на запитання:

- Як впливає використання зорових образів на уроці на особистісне сприйняття і усвідомлення тексту?

- Які можливості використання мультимедіа на різних етапах роботи з текстом?
- Як доцільніше використовувати мультимедіа на уроках різних типів?
- На якому етапі уроку літератури і яким чином можна використовувати мультимедіа?
- Скільки слайдів (сторінок) доцільно використовувати на уроці?
- Як потрібно організувати подачу інформації на слайді (сторінці)?
- Яким чином за допомогою візуалізації підвищити ефективність уроку літератури?

Результати діяльності учасників творчих груп регулярно оприлюднювались на міських і між-регіональних науково-практичних семінарах та на курсах підвищення кваліфікації вчителів світової літератури. Такий виражений підхід дає змогу уникнути багатьох помилок під час використання ІКТ на уроках літератури та спонукає учителів-словесників до реалізації творчих ініціатив та нових пошуків.

Методисти-кореспонденти кафедри методики мов і літератури, учасники творчих груп за цей час створили педагогічні програмові засоби навчального призначення зі світової літератури. З досвідом роботи авторів педагогічних програмових засобів та методикою роботи з ними учителі світової літератури знайомляться саме на курсах підвищення кваліфікації.

Усі вищезазначені складові сприяють формуванню інформаційно-методичного середовища учителя світової літератури, яке має стати, з одного боку, засобом інтеграції навчальної, методичної й комунікативної діяльності суб'єктів педагогічного процесу на курсах підвищення кваліфікації, з другого — дидактичною умовою, здатною забезпечити високу ефективність самоосвіти та фахового самовдосконалення педагогів у міжкурсний період. Крім суто освітніх функцій, методично-інформаційне професійно орієнтоване середовище повинно забезпечити можливість професійного спілкування та обміну досвідом між педагогами. Для розв'язання поставлених завдань упродовж 2012—2013 н.р. працювала педагогічна майстерня вчителів світової літератури Києва, присвячена вивченню досвіду переможців конкурсу «Учитель року» в номінації «Світова література». Результати діяльності авторів та учасників педагогічної майстерні оприлюднені на спеціально створеному блозі <http://svitlit-kyiv.blogspot.com/>

Підвищенню рівня володіння ІКТ сприяє також керівництво медійними проєктами учнів. Так, у 2012—2013 н.р. кураторами робіт учнів навчальних закладів столиці, що взяли участь у медіа-проєкті «П'ять хвилин з Бальзаком», були вчителі світової літератури, які дізналися про особливості керівництва проєктами подібного типу на курсах підвищення кваліфікації.

Отже, завдяки індивідуалізації навчання, яке ґрунтується на урахуванні вимог, що їх висуває суспільство до вчителів світової літератури, кожен учасник курсів підвищення кваліфікації удосконалює навички володіння ІКТ та отримує мотивацію до подальшого розвитку власних умінь у сфері комп'ютерних технологій. Саме такий різносторонній підхід, застосований до викладання ІКТ на курсах підвищення кваліфікації, сприяє удосконаленню професійної компетентності учителів світової літератури, робить їх здатними до освітньої автономії у сфері інформаційних технологій, творчого й системного мислення, дає змогу оптимізувати використання ІКТ у навчально-виховному процесі.